

לירושלים (ולכלל ישראל להוציא אילת) ע"פ היתר יציאה כללי (מס' 5) (יהודה ושומרון), תשל"ב-1972. מניעת כניסה לישראל היתה נעשית על בסיס אישי. החל ממלחמת המפרץ התהפכו היוצרות - תוך עליות וירידות. ב-10 בפברואר 1991 הותלה אישור היציאה הכללי. הסגר נעשה הכלל, והיציאה לישראל הותרה אם על בסיס היתרים אישיים ואם על בסיס השתייכות למגזרים (כגון גברים מעל גיל 50, למשך תקופה קצרה וכגון נשים, שבתקופות מסוימות לא נדרשו לקבל היתר אישי לכניסה לישראל).

החרפה נוספת היתה, כאשר ב-30.3.93 הותלו כל היתרי היציאה שניתנו מאז 1991. מאז חלו עליות וירידות נוספות בחומרת הסגר. מדי פעם - בעקבות פיגועים - הותלו כל אישורי היציאה לישראל (הביטוי "הותלו" משמש במקרה זה במשמעות של "בוטלו עד הודעה חדשה"). לאחר ההתליה ("הטלת סגר" בלשון כלי התקשורת, כאילו קודם לא היה הסגר קיים), היו מוחלות בהדרגה הקלות בסגר וניתנים אישורים חדשים - עד להתלייתם שוב. למרות העליות והירידות המגמה לאורך זמן היתה מגמה של החרפה.

אחד הקריטריונים לקבלת אישור כניסה לישראל היה הקריטריון של "משפחה חצויה". בנוהל משפחות חצויות ניתנו רשיונות כניסה תקופתיים לישראל, כולל לינה, לתושבי שטחים הנשואים לתושבי ישראל. הנוהל השתנה מדי פעם: בראשיתו נדרשו התושבים להציג מסמכים המעידים על מרכז חיים בישראל (בדומה לאלו הנדרשים ע"י משרד הפנים). בהמשך (החל ממאי 1995) ניתן ההיתר על סמך אישור משרד הפנים, כי בקשת אחמ"ש מצויה בטיפול.

מאז "הטלת הסגר" (כלומר הפיכתו למוחלט) בסוף פברואר שנה זו, טרם חודש נוהל משפחות חצויות, ובני המשפחות שהם תושבי השטחים מנועים מלהיכנס לירושלים - ובמלים אחרות, המשפחות מופרדות מאז פברואר 1996..

החרמות של תעודות זהות

במקביל לשינוי המדיניות מראשית 1994, החל גל של החרמת תעודות זהות מתושבי מזרח ירושלים, שמשרד הפנים סבור, כי העבירו את מרכז חייהם אל מחוץ לתחום השיפוט של ירושלים.

מן הראוי לציין כי משרד הפנים נוקט - מאז חודש מרץ 1994 - במדיניות פסיבית בנושא, מעין "העכביש האורב לטרפו": מי שמגיע ללשכת משרד הפנים במזרח ירושלים לקבל שירותים שונים, עלול למצוא עצמו ללא תעודת זהות עוד, ומשמעות העניין כי נמחק מקובץ מרשם התושבים בישראל.

בין אלה שאיבדו תושבותם, רבות מאותן נשים שהבקשות שהגישו לפני שנים לאיחוד משפחות לבעליהן, טרם נענו. נשים אלה פנו למשרד הפנים לברר אודות אותן בקשות תלויות ועומדות, ומצאו עצמן ללא תעודות זהות, לפתע פתאום, כשהן משוללות תושבות. משרד הפנים מסרב למסור ברבים מספר האנשים שתעודותיהם ניטלו ו/או שנמחקו מאז 1994 ממרשם התושבים.

הוזכר כבר כי גורמים רבים, שמקורם במדיניות מתמשכת במזרח ירושלים, כמו סירוב לאשר תוספות בנייה או תכניות מתאר לשכונות במזרח ירושלים, המדיניות המפלה בין המינים לעניין בקשות לאיחוד משפחות שהיתה נהוגה על-ל-1994 ועוד, אכן הביאו לכם שנשים רבות, בפועל, הלכו אחרי בעליהן, כגירסת משרד הפנים, מחוסר ברירה. אין יודעים כיום מה משך השהות מחוץ לגבול המוניציפאלי של ירושלים, שלפיו מחליט מי שמחליט במשרד הפנים לשלול תושבות. ולגבי אלה החוזרים להתגורר בעיר - אין יודעים כמה שנים עליהם שהתגורר בעיר, אחרי שיצאו ממנה לפרקי זמן שונים - כדי שתוכר זכותם להיחשב כתושבים מן המניין, ללא חשש מאובדן תושבות.

הטופס על גביו מאושרות היום בקשות לרישום ילדים מרמז על כך, שע"פ גישתו של משרד הפנים אין כאן תקופת התיישנות: משתמע ממנו כי אם באיזושהי תקופה מיוני 1967 עד היום לא היה מקום המגורים הקבוע של תושב כלשהו בתחום השיפוט של ישראל, תושבותו בטלה, ועמה זכות התושבות של ילדיו ושל ילדי ילדיו שהוקנתה להם בשל היותו תושב.

המצב אינו ודאי, אך כל מי שעזב אי פעם את העיר, מאוים תמיד בשליחת תושבותו.

פניות לבג"צ

לא מעט מקרים של סירוב לבקשות אחמ"ש הובאו בפני בג"צ באמצעות המוקד להגנת הפרט במהלך השנה האחרונה. כל העתירות תלויות ועומדות, ובמרביתן אף לא הוגשה תשובה מטעם המדינה. במצב זה בג"צ אינו מהווה כלי לחץ על הרשויות, מה גם שאין ביטחון מה תהא עמדתו בנושא.

סיכום

פרשנותו של משרד הפנים לגבי מהותה של תעודת הזהות הכחולה בה מחזיקים תושבי מזרח ירושלים, עוטפת את העיר במעין מעטפת בלתי נראית. המעבר דרך מעטפת זו הוא אך ורק לכיוון אחד: אל מחוץ לעיר. בכיוון השני אותה מעטפת היא בלתי חדירה כמעט.

ראשיתה של מעטפת חד-סטרית זו בבג"צ 282/88 מובארק ענואד נ' ראש הממשלה ושר הפנים [פד"י מב(2) 424], שם נתן בית המשפט העליון לגיטימציה לפרשנות המשפטית שבבסיסה של מדיניות משרד הפנים. בשנה האחרונה אנו רואים כיצד משרד הפנים מעבה ומשכלל "מעטפת" זו, ומשתמש בה כדי לצמצם באופן משמעותי את מספר הפלסטינים בעיר האוחזים בתעודות זהות כחולות.

אט אט מגלים תושבים רבים, בזה אחר זה, כי קו תחום השיפוט של ירושלים, שכלל אינו ניכר בשטח ושחצייתו לא חייבה מעולם אישור כלשהו, ולא שינתה את יחס משרד הפנים כלפיהם, הופך לפתע לחומה בלתי עבירה, כאשר מנסים